

Chrys C. Caragounis

Huvudpunkter i **Paulus** undervisning

Huvudpunkter i Paulus undervisning

Copyright: © 2018 Chrys C. Caragounis

Huvudförlag: XP Media

Omslag: ADD Reklambyrå

Omslagsbild: iStock.com

Tryck: Scandinavian Books, 2018

ISBN: 978-91-984123-4-5

Till

Vivian

en underbar dotter

Förord

Detta är den tredje volymen av fyra som jag har påtagit mig att skriva. Publiceringen av den här volymen har emellertid fördröjts i omkring ett år. Orsaken till detta är att min älskade hustru Sophie, som jag delade mitt liv med i 47 år har kallats hem till sin Himmelske Faders hus. Efter en femton månaders lång sjukdomstid krossades 'lerkärlet' (2 Kor 4:7) och hennes vackra själ återvände så till Honom som hade givit den.

Hennes bortgång togs emot som Hans vilja som vet att ge sina barn goda gåvor, och Hans vishet ifrågasattes aldrig. Men hennes frånvaro har lämnat en saknad som känns på djupet.

Våra fyra döttrar, som till fullo följde budordet att "hedra din far och din mor" kom från olika delar av världen för att vara med sin mor under hennes sista kamp. De var en källa till tröst och glädje för henne och för mig. Vi bar alla vår 'lilla Sophie' i våra armar och det var så hon lämnade oss och flyttade till sitt Himmelska hem.

Den här boken handlar om aposteln Paulus undervisning. Trots att denna ryms i ett fåtal ganska korta traktater/brev, är innehållet så rikt, så nyanserat och så iögonenfallande. I de här breven behandlar han Guds hela rådslut, så som han gjorde vid sitt möte med de äldste i Efesos (Apg 20:27). Han talar till oss om Guds eviga plan, en plan med Kristus i centrum. Han talar om hur Gud visade sin kärlek och nåd, när han i Kristus trädde

in i vår nödlidande värld; vidare talar han om Kristi yttersta offer för att rädda oss undan våra synder. Han talar om den Helige Ande som rättfärdiggör var och en som tror på Kristus; han talar om ett liv i hopp och seger, om det eviga livet när allt ont en gång för alla har svepts bort, och om framtidsutsikterna med evig härlighet i Hans rike.

Allt detta och mycket mera behandlas i den här boken. Paulus brev ger oss, mer än någon annan del av Nya testamentet, den mest kompletta redogörelsen för kristendomens kärna. Ingen som tror på Kristus kan ignorera Paulus.

I den här boken har jag efter bästa förmåga försökt att ge läsaren en smak av Paulus. Jag hoppas, att jag i någon mån har lyckats med detta. Det är min bön, att läsarna skall bli uppmunttrade och utmanade, så att de själva läser Paulus och finner de skatter som ligger fördolda i hans skrifter.

Det återstår nu för mig att tacka min värderade vän, docent Tord Fornberg, Uppsala, för hans aldrig svikande vänskap som har tagit sig uttryck i att han än en gång har läst min svenska översättning och gjort nödvändiga språkliga korrigeringar. Mitt tack riktar sig också till min dotter Vivian som har översatt två av kapitlen.

28 februari 2018

Chrys C. Caragounis

Innehåll

Förord	v
Innehåll	vii
INLEDNING: Paulus insats till den kristna läran	1
1. Inledning	1
2. Paulus verksamhet som missionär	1
3. Paulus försvar för evangeliets renhet	8
4. Paulus insats för kristen teologi	14
Kapitel ett: “Enligt mitt evangelium”	19
1. Inledning	19
2. Paulus evangelium vis à vis judaisternas ‘evangelium’	22
3. Paulus evangelium vis à vis pelarnas evangelium	25
Kapitel två: “När tiden var inne”	31
1. Inledning	31
2. Adam och Kristus	33
3. Abraham	36
4. Lagens funktion	38
5. När tiden var inne	41
Kapitel tre: Människans hopplösa belägenhet	43
1. Inledning	43
2. Nationernas synd	45
3. Judarnas synd	47
4. Alla har syndat	49
Kapitel fyra: Guds dilemma	51
1. Inledning	51
2. Översättningen av texten	52
3. Guds rättfärdighet baserad på tron	53

4. Vad betyder <i>hilastēriōn</i>	57
5. Gud är rättfärdig och samtidigt rättfärdigförklarar syndaren	63
Kapitel fem: Rättfärdiggörelse genom tron	67
1. Inledning	67
2. Vad är "rättfärdiggörelse genom tron"?	70
3. Abraham som ett paradigm	71
4. Hur tillräknas Kristi rättfärdighet till syndaren som kommer till tron?	73
5. Var är lagens funktion?	76
a. Lagen uppenbarar synden	76
b. Lagen är vår ' <i>Paidagōgos</i> ' till Kristus	78
6. "Kristus är lagens slut/mål"	80
a. Kristus är lagens uppfyllelse	80
b. Kristus är lagens mål	81
c. Kristus är lagens slut	82
7. Änkan som gifter om sig	83
8. Rättfärdiggörelse genom tron är garanterad åt alla människor ..	86
9. Att försöka komplettera Kristus med lagen är samma som att överge honom	87
10. Ingen fördömelse för dem som är i Kristus	89
Kapitel sex: Döpet	93
1. Inledning	93
2. Tillämpningen av döpet i Nya testamentet	94
3. Terminologin och bakgrund	95
4. Exkurs: En historisk översikt över döpet	97
5. Kritiska synpunkter till fädernas ståndpunkter	101
6. Paulus lära om döpet	103
7. Slutsatser	109
Kapitel sju: Herrens måltid	115
1. Inledning	115
2. Terminologi	115
3. Herrens måltid, påsklammet och kärleksmåltider	117
4. Problemet i den hellenska texten	119
5. Exkurs: Eukaristin: En historisk översikt	120
6. Betydelsen av Herrens måltid hos Paulus	125
7. Avslutningsord	130

Kapitel åtta: Folk, kyrka, tempel och kropp	133
1. Inledning	133
2. Folk	134
3. Kyrka	138
4. Tempel	146
5. Kropp	149
Kapitel nio: Andens gåvor	155
1. Inledning	155
2. Olika listor av gåvor	157
3. De termer som används	160
4. Huvutjänsterna i kyrkan	163
5. Andens gåvor	166
a. Listan i 1 Kor 12:4–10	167
b. Listan i 1 Kor 12:28	170
c. Listan i 1 Kor 14:1–6	171
d. Listan i Rom 12:6–8	172
6. Gåvornas bruk och missbruk	172
Kapitel tio: Kristen etik	179
1. Inledning	179
2. Ni är Guds tempel	182
3. Exkurs	189
4. ‘Otukt’ i kyrkan	191
5. Rättsprocesser i kyrkan	195
Kapitel elva: Kristi exempel	203
1. Inledning	203
2. Översättning av Fil 2:5–11	204
3. Tolkningen av texten	206
a. Varande i Guds gestalt (verserna 5–6)	206
b. Dog på ett kors (verserna 7–8)	211
c. Upphöjelsen (verserna 9–11)	216
4. Tillämpningen	223
Kapitel tolv: Israel och kyrkan	225
1. Inledning	225
2. “Inte alla som kommer från Israel är Israel”	228
3. Varför Israel misslyckades med att nå fram till rättfärdighet ...	231

4. Israels fall ledde till nationernas frälsning	237
5. "Hela Israel ska bli räddat"	240
Kapitel tretton: Kristi uppståndelse	245
1. Inledning	245
2. Jesu Kristi uppståndelse	247
3. Uppståndelsen från de döda	249
b. Två exempel	250
4. Paulus syn på uppståndelsen	251
Exkurs: Kroppens uppståndelse och själens odödlighet	251
Kapitel fjorton: Jesu Kristi återkomst	261
1. Inledning	261
2. Vad kommer att ske?	263
3. När kommer det att ske?	266
4. Förutsättningar som måste uppfyllas	267
Kapitel femton: Att vara "i Kristus"	281
1. Inledning	281
2. Uttrycker "I Kristus"	284
3. Den verkliga betydelsen av frasen "I Kristus"	288
4. I-dimensionen	291
a. I himlarymderna	291
b. I Kristus	294
5. Slutsats	296
Kapitel sexton: De osynliga makterna	297
1. Inledning	297
2. Bakgrunden till de osynliga makterna	298
3. De osynliga makterna i Paulus brev	301
Kapitel sjutton: Den universella sammanfattningen	307
1. Inledning	307
2. En universell sammanfattning (Ef 1:7–10)	309
3. En universell försoning? (Kol 1:19–20)	314
4. Universellt underordnande och underkastelse (Fil 2:9–11)	319
Epilog	325
Bibliografi	335

INLEDNING

Paulus insats till den kristna läran

1. Inledning

Det är inte lätt att överskatta apostel Paulus betydelse för utformandet av den kristna tron. Fastän han inte var en av Jesu ursprungliga apostlar, kom hans personlighet, hans verk och hans teologiska tänkande att överskugga alla andra kristna ledares personlighet, verk och tänkande under första generationen. Hans betydelse för kristendomen och den kristna läran var inte bara stor; den var avgörande.

I denna inledning tänker jag ta upp tre områden som exempel på Paulus betydelse: (1) Paulus verksamhet som missionär, (2) Paulus försvar för evangeliets renhet, och (3) Paulus insats för den kristna tron och teologin.

2. Paulus verksamhet som missionär

I en tid då bilar och tåg och flygplan samt datorer, telefoner och GPS var helt okända, lyckades den lille judiske mannen från Tarsos att påverka det väldiga romerska riket på ett sätt som inte

hade något motstycke. Fullt medveten om att Gud hade kallat honom till en särskild uppgift, att vara hans apostel till nationerna (Gal 1:15–16; jfr. Apg 9:15; 22:21), förlorade han aldrig något tillfälle att förkunna Jesu frälsande död och uppståndelse för såväl judar som nationerna¹: i Damaskus, i Tarsos, och i Antiochia (Apg 9:20; 9:30; 11:25–26). Denna var hans 'lärlingstid'.

Paulus gärning börjar på allvar i och med den första missionsresan (Apg 13:2–14:28). Medan han befinner sig på Cypern, får benjaminiten Saulus ett nytt namn, Paulus (Παῦλος, utt.: Pavlos) (Apg 13:9) och från och med den tiden tar han över initiativet i målsättningen och arbetet hos det lilla missionssällskapet som inkluderade Barnabas och Johannes Markus. Apostlagärningarna talar om tre missionsresor plus en resa till Rom. Alla

¹ I svenska Bibelöversättningar kallas såväl kristna som icke-kristna av icke-judisk härkomst för 'hedningar'. Adjektivet är 'hednisk'. Termen 'hedning' definieras av *Nationalencyklopedins ordbok* på följande sätt: "person med en tro som helt saknar samband med den kristna, judiska och muslimska traditionen ofta om en person med religion med inslag av månggudadyrkan, magi, e.d." I förläggningen har dock ordet 'hednisk' fått pejorativa konnotationer. Engelskan, som har tillgång till ordet 'heathen' använder den latinska termen 'Gentile[s]'. Grundtexten använder de hellenska termerna ἔθνη (utt.: *ethni* = 'nationer') och ἔθνικός (utt.: *ethnikos* = 'nationell'). Dessa ord används för att skilja de olika folkslag som inte var judar (Detsamma var fallet bland judarna, som använde det hebreiska *goyim*, = 'nationerna', när de hänvisade till andra folkslag, vilket borde rimligen ha inspirerat de NT:liga termerna på hellenska). Således, använder båda bibliska språken substantivet 'nationer' och hellenska även adjektivet 'nationell'. När Paulus använde dessa termer fanns det inte någon som helst pejorativ nyans i hans ord. Ordet 'nation' var ett helt acceptabelt ord utan att någon icke-jude kände sig förolämpad. Förutom dessa termer använder Paulus även namnet Ἕλλην (utt.: *Ellin* = 'Grek'), sida vid sida med 'nationer', 'nationell', som representant av alla icke-judar. I denna bok, som eftersträvar att vara så saklig och exakt som möjligt, kommer därför icke-judiska folk och personer att betecknas med orden 'nationer' och (adjektivet) samt 'Hellenes'.

dess resor ägde rum mellan tidigt fyrtiotal och slutet på femtio-talet. Knappt två decennier! Och ändå, under denna korta tidspe-riod penetrerade evangeliet västra halvan av Mindre Asien och kyrkor grundades i dess viktigaste städer: i Antiochia i Pisidien och Ikonium i Lykaonien, i Efesos, Miletos och Troas i provin-sen Asien samt på andra platser. Dessutom, evangeliserades praktiskt taget hela Hellas och kyrkor etablerades i dess vikti-gaste städer: Filippi, Thessaloniki, Berroia, Athen, och Korinth liksom många andra platser som inte nämns uttryckligen. När Paulus skriver till de kristna i Rom vid slutet av tredje missions-resan från Korinth, säger han att han hade proklamerade Kristus i en halvbåge från Jerusalem till Antiochia, Mindre Asien, Hel-las och hela vägen till Illyricum vid det Adriatiska havet (Rom 15:19).

Men Paulus är inte nöjd med denna stora framgång. Hans blick är alltså riktad framåt, lång bort, mot nya områden, mot avlägsna länder. Varhelst det fanns människor som inte hört evangeliet, kände han sig skyldig gentemot dem (Rom 1:4). I hoppet om att allt skulle gå bra när han besökte Jerusalem med Hellas gåvor till de fattiga (Rom 15:31), planerade han att besöka Rom, för att uppbygga, stärka och konsolidera denna stads kyrka och därefter fortsätta till Spanien (Rom 15:20–24, 28). Vi kommer aldrig att få veta om dessa planer blev verk-lighet. Vi vet att han faktiskt kom till Rom, men inte som han hade tänkt sig. Han kom med en kedja som fästs på honom i Je-rusalem, och han bar denna kedja på grund av att han förkun-nade evangeliet om Guds fria nåd till nationerna – något som ogillades starkt av judarna.²

² Det finns några vaga uppgifter om att efter två år i ett romersk fängelse sat-tes Paulus på fri fot och reste till Östen (Hellas och Mindre Asien). Han fân-

Här är det rätt att vi påminner oss om att den kristna rörelsen började i Jerusalem. Inte bara var dess första medlemmar av israelitisk härkomst – huvusakligen galilléer – utan också den första kristna gemenskapen i Jerusalem bestod av judiska troende.

I början verkar de första kristnas vision ha varit ganska suddig och begränsad. Apostlarna och de äldste hade funnit att staden Jerusalem utgjorde ett tillräckligt stort fält för dem att lägga sina mödor på. Det behövdes i sjakva verket en förföljelse för att få dessa kristna att lämna Jerusalem och fly till Palestinas landsbyggd och Syrien och till och med Cypern (Apg 8:1; 9:10, 9; 11:19). Det var på detta sätt som evangeliet började nå nationerna, inte genom en frivillig eller medveten mission från Jerusalem.³

Kyrkan i Jerusalem leddes av ingen annan än Jakob, Herrens broder, som inte får förväxlas med Jakob, Johannes broder och son till Zebedaios. Jakob, Herrens broder, hade en mycket sträng judisk hållning – han var en nazir – och hölls i högt anseende av det judiska folket.⁴

Inom den kristna kyrkan, representerade Jakob motpolen till aposteln Paulus. Skillnaderna dem emellan, som fick mycket

gades på nytt i Nikopolis, i västra Hellas, och fördes till Rom, där han avrättades under Neros sista år (c:a 67 e.Kr.; Nero dog i mars månad år 68).

³ Detsamma var fallet med den första personen från nationerna som fick höra evangeliet: Cornelius. Den obenägne Petros behövde en gudomlig vision som övertalade honom att gå till Cornelius (Apg 10).

⁴ Hegesippos (2a årh. e.Kr.), en tidig judisk-kristen historiker från Syrien, berättar bland annat att Jakob inte drack starka drycker, inte rakade sig och inte heller badade. Han tilläts däremot att gå in i det Heliga Rummet i templet, och hans knän hade blivit som kamelens knän, eftersom han konstant böjde sina knä i bön för det judiska folket. Av den anledningen kallades han för "folkets bålverk" (*The Martyrdom of Saint James* 208–212).

långtgående konsekvenser, syns tidligt i Apg 15 och 21. När Paulus besöker Jakob vid slutet av tredje missionsresan, säger denne till Paulus:

Du ser, broder, hur många *myriader*⁵ judar har kommit till tro och alla dessa är ivriga om lagen. De har blivit upplysta om dig att du undervisar alla judar som bor bland nationerna att avfalla från Mose och inte omskära sina barn och inte heller vandra efter våra seder (Apg 21:20–21).

“Hur många tiotusentals judar har kommit till tro och alla dessa är ivriga om lagen”! Vad kan vi säga om det? Vi vill absolut inte rikta några misstankar mot eller ringakta denne eminente men ovanlige Herrens tjännare, men den historiska utvecklingen av den kristendom som han representerade får oss att undra om hur framgångsrik han var i proklamationen av det sanna evangeliet. Hur kommer det sig att alla dessa myriader av judekristna inte hade förstått de mest basala förutsättningarna i kristendomen och dess grundläggande budskap, nämligen, att i Kristus Jesus var varken omskärelse eller oomskurenhet av någon betydelse? Inte heller hållandet av lagen – som i sig skulle ha gjort Jesus död överflödig(!) – var en giltig väg till frälsning inför Gud. Kan det vara så att Jakob och hans kolleger, trots sin trofasthet och personliga tillgivenhet till fädernas Gud, hade misslyckats med att förkunna ett evangelium som var befriat från judendomens bojor? Dessa oroväckande tankar skingras långt ifrån, när vi tänker på hur den judiska kristenheten fick sitt slut.

När den romerska armén avancerade år 67–70 e.Kr., ska Jerusalems kristna församling fått en varning om den kommande katastrofen och flytt till Pella, öster om Jordanflodet. Dessa judiska kristna, som hade sitt eget evangelium – *The Gospel ac-*

⁵ En *myriad* är en hellensk numerisk enhet som motsvarar tio tusen.

cording to the Hebrews – isolerade sig allt mer från den övriga kyrkan, dvs. de kristna som härstammade från nationerna. Undan för undan nådde de Galiléen och Syrien, Alexandria och Mesopotamien, men de blev aldrig en viktig faktor. Från och med det andra århundradet sågs dem av framstående kristna författare som Irenaios och Origenis som en sekt – Ebioniternas sekt – som hade sitt eget evangelium och avvisade Paulus brev; de betraktade denne som en avfälling. Under tredje århundradet var de en försumbar faktor. Deras öde var nu beseglat. "På detta sätt dör den judiska kristenheten ut i misär och i obemärkthet" kommenterar kyrkohistorikern Louis Duchesne.⁶

Vilken var anledningen? Anledningen måste ha varit att de inte hade ett budskap att förkunna. De förkunnade inte det fullständiga, fria, och nådefulla Kristi evangelium, utan en blandning som de själva hade åstadkommit: en Frälsare som inte kunde rädda utan Mose lag. De kompromissade mellan Kristus och Mose. De ville ha en fot i Kristus och den andra foten i lagen och deras omskärkelse. De kunde inte förstå att frälsningen helt och hållet beror på Guds nåd, utan de försökte etablera sin egen rättfärdighet som baserades på deras iakttagande av lagen. Det var därför som de försvann ur historien. De hade inte förutsättningar till framgång. Judisk kristenhet, som aldrig var stark, dog ut inom tre århundraden.

Kontrasten gentemot den paulinska kristenheten är ofantlig. Guds Ande hedrade förkunnelsen av det sanna evangeliet och verkade undren på de platser där det förkunnades. Kyrkan växte med stormsteg. De olika områdena penetrerades ett efter ett och kyrkor etablerades. Det romerska riket såg på den nya religionen

⁶ L. DUCHESNE, *Early History of the Christian Church: From Its Foundation to the End of the Fifth Century*, 3 Bd., London 1965, Bd. I, s. 93: "Thus, Judaic-Christianity dies out in misery and obscurity".

med häppnad – en religion som snart skulle störta omkull deras avgudar och i stället resa Kristi kors.

Genom sin missionsverksamhet etablerade Paulus den kristna tron över den östliga halvan av det romerska riket. De kyrkor som han grundade blev centra för spridningen av evangeliet in den östliga delen av den på den tiden kända världen. Och genom hans brev till den romerska församlingen påverkade han även den västliga kristenheten.

Spridningen av kristendomen gick långt snabbare i rikets östliga del, tack vare Paulus arbete, vilket fick till följd att den förste kristne kejsaren, Constantin, under tidigt 300-tal beslöt att flytta rikets huvudstad från Rom till Byzantion. De kristna församlingarna i Hellas och Mindre Asien, Palestina, Syrien och Egypten, vilka utgjorde ryggraden i det första stora kristna riket, det Byzantinska riket, spelade en avgörande roll när man formulerade den kristna tron för all framtid: Athanasios från Alexandria gjorde slut på allt käbbel mellan Öst och Väst över vilka böcker som skulle ingå i Nya testamentet, när han år 367 fastlade den nytestamentliga kanon som gäller allttjämt för oss idag. Denna canon så småningom accepterades av alla mainline kyrkor, även de i Väst. Östens biskopar kämpade de första striderna för tron mot alla slags irrlärare, och deras stora författare – apologeterna och kyrkofäderna definierade innehållet i den kristna tron; de formulerade trons bekännelser; de tolkade skrifterna genom sina kommentarer och producerade teologiska skrifter av största vikt. I det östliga operationsområdet var andra aktörer också inblandade i den andliga striden, så aposteln Johannes, men Paulus arv förblev utan motstycke.

När Europa var återigen uppsluckat av andligt mörker femton århundraden senare, var det Paulus skrifter som tände gni-
stan till den reformation som initierades av Martin Luther, när

han upptäckte att "den rättfärdige skall leva av tron" (Rom 1:17) och inte genom ens 'goda' gärningar.

Det är svårt att överskatta betydelsen av Paulus missionsverksamhet.

3. Paulus försvar för evangeliets renhet

Ingen annan händelse i den tidiga kyrkan visar Paulus andliga och intellektuella storhet så tydligt som historiens första kyrkliga möte, som ägde rum i Jerusalem vid slutet av Första missionsresan. Mötet i Jerusalem beskrivs av Lukas i Apostlagärningarna kap. 15 och av Paulus i Galaterbrevet kap. 2. En del skillnader till trots, måste ändå de två berättelserna hänvisa till samma händelse. I Apostlagärningarna försöker den 'eiriniske' Lukas att ge en balancerad redogörelse som är känslig gentemot båda sidorna, medan händelserna i Galaterbrevet presenteras utifrån ett ögonvittnes perspektiv, ja, till och med en huvudaktörs, Paulus själv. I allmänhet har nytestamentlig forskning favoriserat redogörelsen i Galaterbrevet, eftersom den presenterar ett ögonvittnes referat. Å andra sidan innehåller Apostlagärningarna en del viktiga detaljer som saknas i Gal 2.

Paulus och Barnabas hade kommit tillbaka till Antiochia, efter att de hade fullbordat sin första missionsresa. Lukas ganska obestämda uttryck att de hade vistats i Antiochia "inte så kort tid" kan innebära en tid upp till ett år eller till och med längre. Det var då som några personer kom från Jerusalem till Antiochia, och förde med sig läran att "om ni inte låter omskära er i enlighet med Mose sed, kan ni inte bli frälsta" (Apg 15:1).

Som väntat orsakade detta en ordentlig uppståndelse i Antiochias församling, som bestod av troende som var såväl av

judisk härkomst som från nationerna. Dessa båda folkslag hade uppenbarligen levt i full gemenskap med varandra utan att uppleva några svårigheter utifrån sina respektive bakgrunder (jfr. Gal 2:12). Därför innebar den nya läran från Jerusalem att den möda som Paulus och Barnabas hade lagt ner på Antiochias församling liksom på kyrkorna i Mindre Asien under deras första missionsresa, hade varit förgäves. Enligt dessa judiska kristna kunde de av nationerna som kommit till tron på Kristus inte hoppas på frälsning, om de inte underkastade sig omskärelsen.

Enligt Apg 15:2 hade kyrkan efter en ganska häftig dispyt mellan Paulus och Barnabas å ena sidan och judaisterna å andra sidan blivit villrådig. Och eftersom det inte fanns någon utväg, beslöt man att skicka Paulus och Barnabas till Jerusalem för att diskutera problemet med apostlarna och de äldste där.

När de kommit till Jerusalem, berättade de för kyrkans ledarskap "allt vad Gud hade gjort genom dem" (15:4). Då reste sig några av de troende fariséerna och krävde att de som var kristna från nationerna skulle låta omskära sig. I den diskussion som följde, och som vi förstår var mycket häftig (det hellenska ordet har här betydelsen 'käbbel'), reste sig Petros upp, när han såg att ingenting förmådde de att lugna sig, för att tala till åhörarna. Han berättade historien om hur han leddes av vad han förstod var Gud Ande, att förkunna evangeliet för Cornelius (Apg 10), och han uppmanade kyrkomötets medlemmar att inte "fresta Gud [med deras vilja] att lägga på de kristna från nationerna ett ok som varken våra fäder eller vi har varit i stånd att bära (Apg 15:10). Det var först efter detta Petros anförande som de lyssnade till vad Barnabas och Paulus hade att berätta om Guds häpnadsväckande verk bland nationerna.

Till slut, trädde Jakob, kyrkans 'pastor', fram och sökte uppnå en kompromiss. Han föreslog att de skulle skriva ett brev till de kristna av icke judisk härkomst, i vilket de skulle kräva av

dem att iaktta bara fyra judiska förbud: att avstå från att äta kött som offrats till avdgudar, blod i köttet, kött av djur som slagrats på fel sätt, och otukt (*πορνεία*, utt.: *pornía*).⁷

Så slutade enligt Lukas den första stora kontroversen i den tidiga kyrkan. I Gal 2, får vi, emellertid, en ganska annorlunda bild på flera detaljer. Paulus skriver (Gal 2:1–5):

Efter fjorton år gick jag upp till Jerusalem igen tillsammans med Barnabas och tog med mig även Titus. Jag gick upp efter en uppenbarelse, och lade framför dem det evangelium som jag förkunnar bland nationerna, och särskilt för dem högt uppsatta (de som åtnjöt anseende), i fall jag löper eller hade löpt min bana förgäves. Men inte ens Titus som var med mig tvingades undergå omskärelse trots att han var hellen, men/och [detta] på grund av de hemligt insläppta falska bröder som smugit sig in för att spionera vår frihet som vi har i Kristus Jesus, så att de skulle göra oss till slavar. För dem inte ens för ett ögonblick gav vi efter genom underkastelse, så att evangeliets sanning skulle bli kvar åt er.

Först, måste det sägas att ovanstående text inte är så lättfattligt som man kunde önska sig. Det hellenska originalets syntax är något dunkel, eftersom meningen inte är fullständig. Anledningen till det verkar ha varit det emotionella trycket under vilket Paulus skriver om sina upplevelser, när han erinras om de kritiska händelser som utspelades i Jerusalem, så avgörande för den kristna trons framtid.

⁷ Vad ordet 'otukt' i detta sammanhang betyder har varit en tvistefråga. Om termen används i dess hellenska betydelse, skulle det betyda avhållsamhet från sexual lösaktighet, vilket inte passar ihop med de första tre förbuden, vilka alla gäller judiska angelägenheter. Om ordet används i dess hebreiska innebörd, skulle det i stället hänvisa till det gammaltestamentliga förbudet att gifta sig inom ramen för mycket nära blodssläktskap. Den 'hellenska tolkningen' stöter på problemet att ett etiskt/moraliskt förbud kopplas till tre kultiska förbud, ett problem som man undviker om man accepterar den 'judiska tolkningen'.

Här sägs ingenting om att kyrkan i Antiochia sände Paulus och Barnabas till Jerusalem. Tvärtom, det verkar att initiativet helt och hållet var Paulus och att han hade tagit detta initiativ sedan han fått en uppenbarelse (Gal 2:2). Detta får inte tolkas som att han motsäger berättelsen i Apg 15. Som man kunde väntat sig under omständigheterna, bad både församlingen i Antiochia och Paulus (och Barnabas) intensivt om Guds vilja och ledning i detta ärende. Och bägge två kom uppenbarligen fram till samma beslut. I Gal 2 talar Paulus om sin egen vägledning, inte kyrkans, såsom Lukas gör i Apg. Vidare, här talar Paulus inte om det evangelium som han och Barnabas förkunnade, utan om det evangelium som han, Paulus, förkunnade bland nationerna (Gal 2:2). Paulus talar alltså här helt personligt och subjektivt.

Skälet till att han tog Titus med sig var nog att han ville presentera honom som ett exempel på en icke judisk kristen – ett exempel på kristen tro och kristet beteende. Vers 3b och vers 4 är lite dunkla till sin innebörd. Vad menar Paulus när han säger: "Men inte ens Titus ... tvingades undergå omskärelse"? Vidare, ska denna utsaga kopplas till den följande utsagan: "men/och [detta] på grund av de hemligt insläppta falska bröder som smugit sig in" eller är dessa två utsagor oberoende av varandra?

Det finns ingen tvekan här, om att Paulus uttrycker mindre än han avser, eller, för att uttrycka det på motsatt sätt, han menar mer än han skriver explicit. Han verkar antyda, att när de var i Jerusalem, ställdes kravet av de hemligt insläppta falska bröderna att Titus skulle omskärras – ett krav som Paulus förkastade totalt: "För dem gav vi inte ens för ett ögonblick efter genom underkastelse, så att evangeliets sanning skulle bli kvar åt er".

Det är uppenbart att Paulus mötte starkt motstånd i Jerusalem. Judaisterna krävde att de icke judiska kristna skulle följa

den mosaiska lagen. Alltså, skulle också Titus bli omskuren. Men Paulus kämpade ihärdigt emot alla sådana krav och hade många överläggningar med de som ansågs vara pelare i kyrkan (i Jerusalem), dvs. Jakob, Kefas [= Petros] och Johannes (Zebedaios son) – uppenbarligen de av de Tolv som var kvar i Jerusalem.

Vid denna punkt ger Paulus fritt utlopp åt sina känslor. Det är helt klart att Paulus var besviken på 'pelarnas' attityd. Det nedlåtande sätt på vilket han talar om dem (Gal 2:6) visar att de inte delade hans åsikt och att de endast ogärna gav honom sitt stöd. Vi kommer till samma slutsats vad gäller Jakobs attityd i Apg 15, när han försöker uppnå en kompromiss. I varje fall är intrycket oundvikligt att Paulus kände sig ensam och 'förrädd' av apostlarna och de äldste i Jerusalem. Petros var säkert den förste som förkunnade evangeliet för en icke judisk person, romaren Cornelius, men detta hände efter att han fått en speciell vision som övervann hans tveksamhet. Emellertid var Petros så osäker, så som även händelsen i Antiochia visar (Gal 2:11–14). Och när det gäller Jakob, kunde hans attityd gentemot Paulus inte ha varit mycket annorlunda än den attityd han visar många år senare, enligt Apg 21:20–21:

Du ser, broder, hur många myriader judar det finns som kommit till tro och alla dessa är ivriga om sin lag. De har blivit upplysta om att du undervisar alla judar som lever bland nationerna att avfalla från Mose och att inte omskära sina barn och inte heller leva efter våra seder.

Jakob var ordförande över en församling som var helt och hållet genomsyrad av lagen, fastän de antagligen också trodde på Kristus. Det är svårt att veta vad innehållet i deras tro var eller vad den var värd.

Det som stod på spel var huruvida Guds fria nådens evangelium om Jesu Kristi död som en helt effektiv väg till frälsning

fortsättningsvis skulle förkunnas för nationerna, eller om evangeliet skulle förenas med den judiska lagens legalistiska och kultiska ceremonier, utan vilka det inte kunde frälsa. Eller, för att uttrycka det på ett annat sätt, här var den stora frågan huruvida den kristna tron skulle bli en ny religion baserad på Jesu Kristi frälsande död på korset och uppståndelse samt syndernas förlåtelse efter sinnesändring och tron på Kristus eller om kristendomen skulle bli blott en annan judisk sekt, i vilket fall, Kristus skulle ha dött förgäves. Detta var det första lömska angreppet på den nya religionen, och det kom från den första gruppen av troende i Jerusalem.

Vid detta tillfälle var det bara en man som stod upp, "det utvalda redskapet", enligt Apg 9:15, aposteln till nationerna och bevararen av det sanna evangeliet.⁸ "Om aposteln Paulus inte varit där", sade en gång en walesisk lärare när jag var tjugo år gammal, "hade det inte funnits något evangelium för nationerna." Femtiosju år senare, är jag fortfarande benägen att hålla med honom.

Martin Luther gjorde väsentligen samma sak, när han ensam konfronterades med den dåtida mäktiga men utspårade romersk katolska kyrkan, och eftersom han inte förmådde föra sina åhörare till förnuft, yttrade de oförglömliga orden: "Här står jag. Jag kan inte göra mer. Må Gud hjälpa mig!" Det är tack vare sådana personer som sanningen har bevarats åt oss. Vem vet om Gud kanske kallar några av oss att stå upp på ett liknande sätt under vår egen tid, när vi ser att t.ex. Europa vänder ryggen till Kristi evangelium och dess efterföljare och de mörka hotande molnen tätnar över våra huvuden.

⁸ Det vore naturligt att anta att också Barnabas stod med Paulus, även om händelsen i Antiochia (Gal 2:13) är en bläckfläck på hans karaktär.

4. Paulus insats för kristen teologi

“Tack vare hans tro, talar han ännu, fast han är död” säger Hebréerbrevets författare om Abel (Heb 11:4). Vi skulle kunna säga samma sak om Paulus och hans skrifter med än större rätt, eftersom Paulus skrifter har varit till stöd och vägledning för den kristna församlingen alltsedan dess första dagar. De har gett kyrkan instruktioner, de har uttolkat Guds eviga rådslut och betydelsen av Kristi död, lyft fram kyrkans framtida hopp, gett etisk vägledning och råd beträffande praktiska frågor för att bevara kyrkan ren och otadlig inför Honom vid hans återkomst.

Den speciella kallelse som Paulus hade fått från Gud att förkunna evangeliet för nationerna gällde även hans skrifter. Dessa skrifter är inga teologiska uppsatser, även om de innehåller mycket teologi. De är enkla brev, skrivna för att komma till rätta med brådskande behov som uppkommit i olika församlingar i vardagliga situationer. Här är det underbara med den kristna teologin. En del andra religioner till skillnad, vars ‘heliga’ böcker består av regler och regleringar, består Nya testamentet av praktisk undervisning om genuint vardagliga situationer. Detta är också fallet med Paulus och andra apostlars brev liksom med de olika evangelierna. I dessa senare, motiveras Jesu undervisning mestadels av situationer som uppstod när han gick omkring, träffade och pratade med människor, botade dem, bespisade dem, och undervisade dem. Vad gäller de först nämnda, gav de dagliga problemen som uppstod in de olika församlingarna Paulus tillfället att skriva, förklara och instruera dem över hur de borde handla i varje situation. Teologin föddes ur det praktiska livet och kyrkornas andliga behov.

Här behöver jag förklara en sak. Forskare har i allmänhet lagt märke till att Paulus brev kan delas upp i två huvuddelar: en

del med läromässigt innehåll, som alltså sysslar med innehållet i den kristna tron. In denna del läser vi om vad Gud har gjort för oss genom Kristus. Det kan vara frågan om Guds stora kärlek eller betydelsen av Kristi död och uppståndelse eller någon annan central trospunkt. Denna del använder normalt verbformer i modus indikativ och kallas därför den indikativa eller läromässiga delen. Den andra delen använder normalt verbformer i modus imperativ och kallas därför den imperativa eller parenetiska⁹ delen. Denna del tar upp Paulus råd till de kristna, att leva värdigt det som Gud har gjort för dem genom Kristus.

Det är ur dessa vardagliga, jordnära situationer som kristen teologi har uppkommit. Kristen teologi är praktisk, mycket praktisk, men detta hindrar inte att den ibland kan nå transcendetala höjder och ge oss en skymt av Guds eviga rådslut.

I sina brev behandlar Paulus nästan alla de viktiga aspekterna i den kristna tron och praxisen. I sitt brev till galaterna, tar han upp ett grundläggande problem: nationernas frihet från varje form av judisk legalism. Brevet talar om den kamp som Paulus förde mot judaisterna som krävde iakttagandet av omskärelsen och siktade på att göra kristendomen till en judisk sekt. Enligt Paulus, uppnås frälsningen inte genom de gärningar som lagen föreskriver utan blott genom Guds nåd, och den ges genom tron på Kristi försoningsverk på korset. Denna strid blev vunnen en gång för alla och den delen av församlingen som härstammar från nationerna har levt av dess välsignelse under två tusen år.

Breven till korinthiserna utmärker sig som de mest praktiska breven som Paulus har skrivit. De tar upp mycket ordinära, jordnära frågor, vilka inte desto mindre var viktiga för kyrkans liv and andliga hälsa. Dessa brev, som behandlar typiska, vanliga

⁹ Parenetisk (= 'förmånande') kommer från hellensk parainesis (παραινεσις, utt.: *parenesis*) som betyder 'förmåning'.

frågor i en församling som var överhopad av allehanda problem – en församling som bäst representerar vanliga kristna församlingar genom tiderna – innehåller en del av Paulus mest relevanta undervisning. Inte ens avhandlandet av det stora temat om de dödas uppståndelse (1 Kor 15) var ett resultat av akademisk diskussion eller filosofisk spekulation, utan det hade uppkommit därför att några av Korinths kristna hade börjat betvivla dess verklighet.

Brevet till romarna är det brev som kommer närmast en teologisk uppsats. Men också det här brevet uppkom ur praktiska situationer och omständigheter. Eftersom Paulus skrev till en kyrka som var helt okänd för honom och som han dessutom hade för avsikt att besöka, fann han det nödvändig att någorlunda detaljerat presentera det evangelium som han förkunnade. Sålunda, ger det här brevet den mest konsekventa och systematiska framställningen av den kristna tron som har nått oss från apostelns hand. Detta brevets räckvidd får oss att tappa andan. Dess innehåll är häpnadsväckande. Djupet i apostelns insikt är helt unik. Här diskuterar Paulus människans synd inför Gud (Rom 1–2) och Guds dilemma inför uppgiften att både upprätthålla sin helighet och rättfärdighet och samtidigt tillfredställa sin kärlek som kräver syndarens frikännande. Han övervinner detta problem genom att låta sin egen Son få straffet. På så vis, blir både hans rättfärdighet upprätthållen samtidigt som han rättfärdigar den skyldiga människan (Rom 3). Paulus visar att Gud från första början hade för avsikt att tillämpa principen att rättfärdiga syndare genom tron, så som vi ser i Abrahams fall (Rom 4).

Han använder ett typiskt tolkningssätt, när han jämför Kristus med Adam: precis som Adam var huvudet för en syndful mänsklighet, blir Kristus huvudet för en ny, förlöst mänsklighet (= Kyrkan) (Rom 5). I kap 6 förklarar Paulus vad som händer när man kommer till tron på Kristus. De troende

identifieras med Kristus i hans död och uppståndelse. Det kristna dopets betydelse är att den troende genom tron har uppstått till ett nytt liv – inte bara i himlen utan också nu på jorden. Det är därför nödvändigt att man klipper alla band till det gamla livet och i stället är förenad med den som dog och uppstod (Rom 7). Dessa är bara några av de ting som Paulus diskuterar in detta fantastiska brev.

Jesu återkomst – Kyrkans stora hopp – behandlas i breven till församlingen i Thessaloniki. I dessa ger Paulus sitt råd till församlingen att fortsätta sin jordiska existens med ordning och reda, och hålla det eviga hoppet levande och lysande, men att inte sysselsätta sig med spekulationer om när slutet skall komma. Detta ligger i Guds händer.

Det glada brevet till filipperna, skrivet från fängelset medan han väntade på domens osäkra utslag, tar upp många situationsbundna spörsmål men det innehåller även några av de mest sällsynta pärlorna i de kristna skrifterna. Medan han diskuterar helt enkla jordnära frågor i kap. 2, lyfter Paulus sålunda plötsligt hela diskussionen upp till en sublim nivå och lägger fram Kristi exempel som det högsta exemplet med vilket man skall mätta sitt eget uppträdande. "Han som var i Guds gestalt ... utömde sig och tog en slavs gestalt ... och blev lydig till döden ... Därför har också Gud 'överupphöjt' honom ..." (Fil 2:5–11). I tredje kapitel presenterar Paulus sin egen erfarenhet som en svag återspeglning av Kristi exempel. Han var en ren hebrée, hade hållit lagen(!), men när han möte Kristus, insåg han att alla hans judiska privilegier och prestationer var "skräp" (Fil 3:8).

Till slut, brevet till Efesierna – som många forskare anser inte ha skrivits av Paulus – har av andra kallats "kronan bland Paulus brev". Här är hänvisningarna till vardagliga eller historiska frågor få, om de ens alls förekommer. Dess intresse ligger snarare i Guds eviga rådslut. Paulus talar om utkorelse och

predistination, om att allting syftar till fullbordandet av Guds eviga plan. Vidare talar han om det *mysterion*¹⁰ som Gud koncipierade före alla tidsåldrar och han framställer vår frälsning som något som Gud hade beslutat redan före världens skapelse. Och avsikten var "att vi skulle vara till ära och pris för Hans härliga nåd"! (Ef 1:6). Och han talar, vidare, om rekapituleringen eller sammanfattningen (ἀνακεφαλαίωσις = 'summerandet', 'rekapitulering' [under Kristus som Huvud] av allt i himmelen och på jorden)! Här beträder vi, så att säga, den tredje himlen och vi hör om ting "som ingen människa kan eller får uttala", ting som är svåra att förstå. In Efesierbrevet står vi, så att säga, på helig mark. Om bestigandet av Sinaiberget krävde att Mose skulle ta av sina skor, leder Efesierbrevet oss i inte mindre än Guds närvaro, och den kräver minst samma vördnad.

Eftersom denna bok kommer att detaljerat behandla några av huvudpunkterna i Paulus undervisning, är det överflödigt att säga mer i denna introduktion till Paulus tänkande.

¹⁰ Ordet *mysterion* (latinsk *mysterium*) översätts ofta med 'hemlighet'. Som jag visat i min doktorsavhandling, *The Ephesian Mysterion: Meaning and Content*, Lund 1977, är översättningen 'hemlighet' det bästa vi kan åstadkomma men ej helt tillfredsställande.